

# การกำเนิดและวิวัฒนาการของยันต์ในล้านนา

## The origin and evolution of Yantra in Lanna

พระรัตน์ภูมิ ขยสาโร (ไชยสาร)

Phra Rattapom Jayasaro (Chaisan)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Email: Rattapom.Jayasaro@gmail.com

### บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและการกำเนิดของยันต์ในล้านนา และ 2. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในยันต์ล้านนา เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของยันต์ที่ปรากฏในสังคมล้านนาได้รับอิทธิพลความเชื่อจากทางศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์มาตั้งแต่โบราณ และผสมผสานกับศาสนาผีดั้งเดิมในพื้นที่ ทำให้เกิดพิธีกรรมความเชื่อเพื่อต่อรองกับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ยันต์เป็นสัญลักษณ์ภาพแทนของพิธีกรรมในสังคมล้านนาและนำเอาอักษรธรรมล้านนามาใช้มาลงเขียนยันต์ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในยันต์ล้านนา พบว่า มีหลักพุทธธรรมพื้นฐาน ดังเช่น หลักศีล 5 บทสรรเสริญพระรัตนตรัย หลักพุทธคุณ 9 เป็นหลักธรรมเบื้องต้นที่พบการนำเอาอักษรย่อของแต่ละหลักธรรมมาลงอักขระยันต์ และพบว่าผู้ทำพิธีเขียนยันต์ได้ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการประกอบทำยันต์ เช่น ไตรสิกขา พรหมวิหาร ฆราวาส และสังคหัตถุ เป็นต้น

**คำสำคัญ:** ยันต์, ล้านนา, พระพุทธศาสนา

### Abstract

This research aims to 1. study the evolution and origin of Yantra in Lanna and 2. analyze the Buddhist principles that appear in Lanna Yantra. This is a documentary research. The research results found that the development of Yantra that appeared in Lanna society was influenced by the beliefs of Buddhism and Brahmanism since ancient times and was combined with the original animist religion in the area, resulting in a ritual belief to negotiate with the power of the sacred. Yantra is a symbol representing the ritual in Lanna society and uses Lanna Dharma letters to write Yantra. The Buddhist principles that appear in Lanna Yantra are found to

include basic Buddhist principles such as the 5 precepts, the hymns praising the Triple Gem, and the 9 virtues of the Buddha. These are the basic principles that are found to use the abbreviation of each principle to write Yantra. It was also found that the person who performed the Yantra writing ceremony adhered to the principles of Buddhism in composing Yantra, such as the Tri-sikkha, the Brahmavihara, the laity, and the social spheres, etc.

**Keywords:** Yantra, Lanna, Buddhism

## บทนำ

ล้านนาถือว่าเป็นดินแดนที่มีพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีต หลักฐานที่สำคัญของตำนานพงศาวดาร พระพุทธศาสนาได้มีบทบาทสำคัญในด้านวัฒนธรรม จารีต ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนล้านนาในอดีต การนับถือพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ การนับถือผีบรรพบุรุษ และความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในดินแดนล้านนา จึงเกิดการผสมผสาน จนกลมกลืนในการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา ระหว่างศาสนาพุทธและพราหมณ์ ความเชื่อทางศาสนาของคนล้านนาเป็นไปในทำนองเดียวกันกับคนไทยโดยทั่วไป กล่าวคือเชื่อเรื่องภูแห่งกรรม อาณิสสผลบุญอันเป็นเรื่องของศาสนาพุทธโดยตรง และเชื่อในไสยศาสตร์ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ตามคตินิยมของพวกพราหมณ์ (เอมอร์ ชิตตโสภณ, 2533 : 5) อาณาจักรล้านนาจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญทั้งทางด้านพระพุทธศาสนาและประเพณี ความเชื่อต่างๆ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ยันต์หรือเลขยันต์ คือ ระบบการเขียนอักขระตัวหนังสือ ตัวเลข หรือภาพสัญลักษณ์ บรรจุภายในหรือภายนอก (มณี พยอมยงค์, 2543 : 3) กรอบที่เป็นรูปทรงเลขาคณิต มีหลักฐานเกี่ยวกับระบบเลขยันต์ที่เก่าแก่ ในช่วงสุโขทัยและอยุธยา เช่น จารึกลานเงินอักษรขอม พบที่พระเจดีย์วัดพระบรมธาตุกำแพงเพชร กล่าวถึง “ตัวเทาะว์” อักขระโบราณ ที่จัดว่าเป็นอักขระยันต์ที่เก่าแก่ที่สุดแบบหนึ่งของไทย จากหลักฐานพบว่า ระบบยันต์ได้ถูกนำมาใช้งานในการสร้างพระพิมพ์แสดงให้เห็นว่ายันต์ เป็นเครื่องรางของขลังในอดีตจนถึงปัจจุบัน จนเกิดความเชื่อในการทำยันต์ต่างๆ รวมถึงการทำตะกรุดอีกด้วย ทำให้ยันต์ในล้านนามีหลากหลายรูปแบบ เช่น ยันต์เทียน ยันต์เทียนสี่ขาตา ยันต์เทียนพระเจ้าหลีกเคราะห์ ยันต์เทียนจุดบูชาขึ้นบ้านใหม่ ยันต์เทียนจุดป้องกันสิ่งอัปมงคล ฯลฯ ยันต์หัวเสาเอก ติดไว้เพื่อป้องกันภัยอันตรายทั้งปวง ยันต์พระฤชิตาไฟ เขียนใส่แผ่นทองเพื่อติดไว้ประตูบ้านเพื่อป้องกันสิ่งอัปมงคล ยันต์น้ำบ่อทราย เขียนใส่แผ่นเงินติดไว้กับร้านค้าจะได้ค้าขายร่ำรวย ยันต์อติปิโสแปดด้าน เป็นยันต์พุทธคุณของพระพุทธเจ้าป้องกันได้ทุกอย่าง ยันต์หนีบ คือ ยันต์ด้าน

เมตตามหานิยม ยันต์คลัง คือยันต์สำหรับป้องกันตัว แคล้วคลาดปลอดภัย เป็นต้น (ณัฐธัญ มณีรัตน์, 2553 : 41-43)

ยันต์จึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนล้านนา และเกี่ยวโยงระหว่างพระพุทธศาสนา กับไสยศาสตร์ เนื่องจากในล้านนามีคัมภีร์ปี่ปสา อักษร เลขยันต์ อักษรธรรมล้านนาอยู่ตามวัดต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้พระสงฆ์ และฆราวาสก็มีการทำยันต์ต่างๆ ขึ้นมายึดเหนี่ยวจิตใจตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายที่คนล้านนาในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่รู้ถึงคุณค่าของยันต์ โดยเฉพาะอักษรธรรมล้านนา ที่เป็นสิ่งบ่งบอกถึงความมีเอกลักษณ์ และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดของคนล้านนา นับวันจะสูญหายไปจากดินแดนล้านนา ยันต์สามารถลงได้หลายๆอย่างตามความต้องการของผู้ทำ การเขียนยันต์และการเป่าคาถา การเรียกอักขระก็เป็นอุปเท่ห์ในการเขียนยันต์ และเป่ายันต์ ซึ่งบรรพบุรุษได้คิดค้นและได้บันทึกไว้ในปี่ปสาโบราณหรือสมุดข่อย ทั้งนี้เพื่ออนุรักษ์ไว้ และเผยแพร่ยันต์ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายแบบตามคัมภีร์ปี่ปสาหรือสมุดข่อย เพราะฉะนั้นครูบาอาจารย์ที่เป็นพระสงฆ์ และ นักปราชญ์ชาวบ้าน ตามภาษาของคนล้านนาที่ได้เรียกกันมาตั้งแต่อดีต ที่ได้จารึกขึ้นมาตามหลังพุทธธรรมของพระพุทธเจ้า และมีการใช้ตัวเลขล้านนา แทนอักขระภาษาล้านนาลงไป ในตารางยันต์ตามที่ต้องการ ครั้งแรกก่อนที่จะมีการลงยันต์ลงอักขระของครูบาอาจารย์ตามล้านนาจะมีการกล่าวคำขอบคุณหรือกล่าวคำสรรเสริญถึงคุณของพระรัตนตรัย และคุณครูบา รวมถึงคุณ 108 ตามความเชื่อท้องถิ่น รวมถึงมีการขึ้นขันตั้งแบบล้านนา ทั้งนี้การลงยันต์ล้านนาจะมีการบริกรรมคาถากำกับทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การขีดเส้นยันต์ การลงตัวเลขยันต์ การลงอักขระยันต์ การวาดรูปยันต์ต่างๆ การสร้างตารางยันต์ การประกอบยันต์ เป็นต้น

### คำถามวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและการกำเนิดของยันต์ในล้านนา
2. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในยันต์ล้านนา

### ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เอกสารหลักที่ใช้คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามกรอบของการศึกษา ดังนี้

- 1) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์ปี่ปสา ไบลาน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยันต์ในล้านนา พร้อมทั้งศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และตำรา ทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง
- 2) รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ คือส่วนที่เป็นงานนิพนธ์ต่างๆ ไป รวมทั้งเอกสาร งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้

3) นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วปรับปรุงแก้ไขเพื่อความถูกต้อง

4) เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และนำมาเสนอผลการวิจัย รายงานพรรณนา

## ผลการวิจัย

### 1. วิวัฒนาการและการกำเนิดของยันต์ในล้านนา

ความหมายของ ยันต์ ในพจนานุกรมภาษาไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 หมายถึง ตารางหรือลายเส้นเป็นตัวเลข อักษรหรือรูปภาพที่เขียน สัก หรือแกะสลักลงบนแผ่นผ้าผิวไม้ โลหะ ถือว่าเป็นของขลัง เช่น ยันต์ตรีนิสิงเห ยันต์พระเจ้า 5 พระองค์ เรียกเสื้อหรือผ้า เป็นต้น ที่มีลวดลาย เช่นนั้นว่า เสื้อยันต์ ผ้ายันต์ เรียกกิจการที่ทำเช่นนั้นว่า ลงเลขยันต์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 898)

ความหมายของ ยันต์ หรือยันต์ล้านนาใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ หมายถึง รูปต่างๆ ทั้งที่เป็นลายเส้น อักษร ตัวเลข หรือภาพสัญลักษณ์ที่เขียนลงบนแผ่นผ้าหรือวัสดุอื่นๆ เช่น แผ่นทอง แผ่นเงิน แผ่นกระดาษ และบนวัสดุธรรมชาติ เช่น กะลามะพร้าว ใบมะพร้าว ใบลานหรือหรือผิวกายมนุษย์ โดยที่ต้องมีการทำให้วัตถุที่มีลวดลายดังกล่าวเป็นของขลังที่สามารถอำนวยประโยชน์แก่ผู้ครอบครองตามลักษณะการใช้งานของยันต์นั้นๆ (ปวงคำ ตัญเชียว, 2542 : 5474)

อินสม ไชยชมพู ได้กล่าวในหนังสือยันต์และคาถา ของดีเมืองเหนือ ว่า ยันต์ ได้แก่การเขียน อักษร หรือคำที่เป็นคาถาลงใน ตาราง ของเรือนยันต์หรือโปงยันต์ ซึ่งมีรูปแบบและขนาดต่างๆ ตามที่ครูบาอาจารย์แต่กาลก่อนได้จัดทำไว้ โดยขีดเขียนลงบนแผ่นกระดาษบ้าง แผ่นผ้าบ้างแผ่นโลหะ เช่น แผ่นเงิน แผ่นทองคำบ้าง ลงบนแผ่นผ้า เรียกว่าผ้ายันต์ ลงใส่เสื้อ เรียกว่าเสื้อยันต์ ลงบนแผ่นเงิน แผ่นทอง เรียกว่า ยันต์ เฉยๆ แต่นิยมเรียกตามลักษณะของ ยันต์ นั้นๆ เช่น ยันต์โทน ยันต์แฝด ยันต์หนิบ ยันต์สายขาว ยันต์สายแดง ยันต์กลุ่ม เป็นต้น (อินสม ไชยชมพู, 2552 : 1)

ดังนั้น “ยันต์ล้านนา” จึงมีความหมายที่หลากหลาย โดยส่วนใหญ่กล่าวถึงการเขียนและจารลงในวัตถุ ดังเช่น การเขียนลายเส้น ตาราง รูปสัตว์ต่างๆ ลงบนวัตถุต่างๆ อาทิ กระดาษ แผ่นโลหะ กะลามะพร้าว ใบลาน ใบตาล ลงใส่ไม้และบนเรือนร่าง เป็นต้น และยันต์ส่วนใหญ่จะใช้อักษรธรรม ล้านนา(ตัวเมือง) เป็นอักษรจารและเขียนยันต์ เรียกว่ายันต์ล้านนา

### ความเป็นมาและพัฒนาการของยันต์

การศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของยันต์ที่ปรากฏในล้านนา จากเอกสาร ตำรา และบทสัมภาษณ์ เบื้องต้นพบว่า พัฒนาการของยันต์ที่ปรากฏในสังคมล้านนาได้รับอิทธิพลความเชื่อจากทาง ศาสนาพุทธศาสนา พราหมณ์ มาตั้งแต่โบราณ และมีการปะทะสังสรรค์กับศาสนาผีดั้งเดิมในพื้นที่ ก่อให้เกิดพิธีกรรมความเชื่อเพื่อต่อรองกับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมดังกล่าวสามารถพบเห็นทั่วไป ในพื้นที่ล้านนา ดังเช่น เรียกขวัญนาคนในพิธีบวช (สุจิตต์ วงศ์เทศ, 2560 : 144) เป็นต้น และเมื่อย้อน

มองอดีตคุณค่าทางศาสนาผ่านสื่อพิธีกรรม ได้เยียวยาปัญหาทางด้านจิตใจและสร้างขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตของผู้คนนอกจากภาพสะท้อนของพิธีกรรมที่มีต้นต่อจากความเชื่อทางศาสนา ยันต์ในสังคมล้านนา เช่นเดียวกันได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือสัญลักษณ์แทนความเชื่อ เพื่อตอบสนองภาวะทางจิตใจ

ทั้งนี้ยันต์ในสังคมล้านนามีการสืบทอดรุ่นสู่รุ่นมายาวนาน และคุณสมบัติของยันต์มีหลากหลายประการ การผสมผสานระหว่างความเชื่อทางศาสนาทำให้ยันต์ มีทั้งลักษณะฝ่ายขาวและฝ่ายดำ อย่างไรก็ตามความเชื่อกระแสหลักของศาสนาพราหมณ์ที่มีต้นต่อจากอินเดีย ก่อให้เกิดการปรับปรนความเชื่อในพื้นที่เอเชียอาคเนย์ พัฒนาการการไหลบ่าความเชื่อเข้าสู่ล้านนาดังกล่าว ทำให้ยันต์เข้ามาเป็นสัญลักษณ์ภาพแทนของพิธีกรรมในสังคมล้านนาและนำเอาอักษรธรรมล้านนา (ตัวเมือง) ซึ่งเป็นภาษาประจำถิ่น มาใช้มาลงอักขระเลขยันต์ให้พบเห็นทั่วไป

ในยุคล้านนาได้รับอิทธิพลเรื่องยันต์จากวัฒนธรรมรอบข้างหลากหลายด้าน โดยเฉพาะจากฝั่งทางพม่าเมื่อแบ่งตามยุคสมัยพบว่า มีการรับวัฒนธรรมด้านความเชื่อไสยศาสตร์จากมอญและรับวัฒนธรรมความเชื่อจากพุกาม ซึ่งสามารถอธิบายดังนี้ ความเชื่อไสยศาสตร์จากมอญ พระพิฆณูพลสุวรรณรูปโป สันนิษฐานว่า ยันต์ล้านนาจะมีการสืบทอดมาจากทางมอญพม่าเพราะเป็นวัฒนธรรมกระแสหลัก ในอดีตดินแดนล้านนากับมอญแนบชิดติดกันและมีความสัมพันธ์กันมาแต่ยาวนาน ทั้งในเรื่องประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ซึ่งต่างจากไทยกลางที่มีการสืบทอดเรื่องยันต์จากขอม เสมือนตัวอักษรทางล้านนาใช้อักขระมอญโบราณ ไทยกลางใช้อักขระจากขอม ภายหลังมีการผสมผสานรูปแบบอักขระบ้างแต่ก็มีไม่มาก ซึ่งสังเกตได้จาก อุณาโลม การขมวดมูมยันต์ให้เป็นรูปบ่วง วิธึลง นะ ต่างๆ การลงองค์พระธรรมสาร ซึ่งแต่เดิมยันต์ล้านนาไม่ปรากฏวิธีการเหล่านี้ ทว่ายันต์ทั้ง 2 สายต่างใช้ร่วมกันมาตั้งแต่โบราณ ดังเช่น ยันต์นวงกา ยันต์อิตติปิโส โดยเฉพาะบทคาถาพุทธมนต์ที่เป็นภาษาบาลี เป็นต้น และการลงยันต์แบบถอดเป็นตาม้าหมากรุก รูปทรงเรขาคณิตต่างๆ รูปคน สัตว์ สถานที่ ความเหมือนและความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามจากทบทวนเอกสารทางประวัติศาสตร์พบว่า ยุคสมัยพระญาติโลกราช ยุคสมัยพระเมืองแก้ว ยุคสมัยพม่าปกครองล้านนา รวมถึงพระญาติกาวิละพบว่าความสัมพันธ์ในเชิงต่างๆ ของล้านนาและพม่า มีอิทธิพลต่อด้านศาสนา ศิลปะ วิทยาการต่างๆ มีการผสมผสานวัฒนธรรมด้านความเชื่อในดินแดนแถบนี้

ทั้งนี้ ยุคสมัยมอญโบราณ ในพุทธศตวรรษที่ 16 ก่อนพุทธศาสนาเถรวาทจากลังกา พบว่ามีนิกายอารี อารัญหรืออาริยะ ซึ่งเป็นนิกายม้นตรยานมีการแพร่หลายของคำสอน หลักความเชื่อและมีวัตรปฏิบัติแบบไสยเวทย์ (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2551 : 9) หลังจากพระเจ้าอโนธรมังช่อเรื่องอำนาจยุคสมัยพุกามและมีพระราชอำนาจเหนือชาวมอญ พระองค์ต้องการปฏิรูปพระพุทธศาสนาให้กับมาบริสุทธิ์ พระองค์ได้นิมนต์พระภิกษุชิน นิกายเถรวาทจากลังกาเข้ามาเผยแผ่ ทำให้พระพุทธศาสนาพุกามยุคนี้มีความเจริญรุ่งเรือง อย่างไรก็ตามนิกายอารี ซึ่งเป็นนิกายดั้งเดิมมีมาก่อนการนิกายเถรวาท

ในลังกา ยังคงมีอิทธิพลต่อความเชื่อผู้คนแถบนี้ โดยเฉพาะนิกายอารีได้ถอยร่นเข้ามามีอิทธิพลในยุคสมัยอาณาจักรสุโขทัยเข้ามาเผยแพร่พระพุทธศาสนา เมื่อพระสุมนเถระเดินทางมาถึงเมืองศรีสุทโธลนคร พญากือนาโปรดให้พำนักอยู่ที่วัดพระยี่น และได้บรรพชา อุปสมบทชาวเมืองศรีสุทโธลนครจำนวนมาก นอกจากนั้นพญากือนาโปรดให้พระสงฆ์พื้นเมืองนิกายเดิมที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี บรรพชาอุปสมบทใหม่กับพระสุมนเถระ (สามเณรที่ทศ แจ้ใจ, 2559 : 19) การชำระนิกายบวชใหม่ได้สะท้อนถึงพุทธศาสนานิกายเดิมที่ยังมีความต่างพ้อยด้วยข้อวัตรและการปฏิบัติและเอนเอียงไปทางมหายาน

ขณะเดียวกันยุคสมัยล้านนาก็ได้รับอิทธิพลพุทธศาสนาจากพุกามเช่นเดียวกัน ด้วยการจาริกของพระสงฆ์ในล้านนา ดังมีพระภิกษุไทยวนและไทสยามจำนวนหนึ่ง ได้เดินทางไปศึกษาพระธรรมวินัยจากพุกาม ปรากฏหลักฐานตำนานและจารึกร่วมสมัยว่า มีพระภิกษุหลายรูปมีฉายาที่เกี่ยวข้องกับพุกาม ดังเช่น พระพุทธกาม ผู้แต่งตำนานมูลศาสนา ฝ่ายวัดสวนดอก เป็นต้น และนอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานจารึกพระมหาราชครูเชียงใหม่จาริกไปทะนุบำรุงพระศาสนาที่พระเจดีย์ชเวตสีโขง เมืองพุกามถึงสามครั้ง และเป็นที่น่าตั้งข้อสังเกตว่า อาณาบริเวณพระเจดีย์ชเวตสีโขงเป็นภาพสะท้อนร่องรอยการสถาปนาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามคติมหายาน แม้ยุคสมัยพระเจ้าอโนรธาจะมีเปลี่ยนแปลงมานับนิกายเถรวาทจากลังกา แต่ยังคงพบว่ามีกรประกอบพิธีกรรม การกำหนดขอบเขตพื้นที่พิธีกรรม ขณะเดียวกันเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมมีการประดับประดา ปืนใหญ่ ปืนเล็ก โล่ หอก ดาบ ธนู ช้อง การเชิญปราชญ์ราชบัณฑิตและพราหมณ์มาประกอบพิธี และอาณาบริเวณพระธาตุยังมีการรวบรวมฝืนต์ 37 ตน ที่ชาวบ้านนับถือ มาสถิตรอบเพื่อรักษาพระเจดีย์ในสมัยพระเจ้าอโนรธาในแง่ของเผ่าพันธุ์เดิมมีทั้งเชื้อสายพม่า มอญ ไต (โหลง) แยกอาหรับ และโยนหรือยวน (ล้านนา) (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2560 : 56) แต่กระนั้นพระเจดีย์ชเวตสีโขงได้แสดงถึงความสำคัญในฐานะการเป็นหลักประธานของบ้านเมืองซึ่งมีเพียงแต่พม่าเท่านั้น แต่ยังรวมถึงเชียงใหม่ด้วย (วทัญญู พัททอง, 2555 : 5-9) การที่เชียงใหม่เป็นเมืองใหญ่ของอาณาจักรล้านนาในอดีต และศรีสุทโธลนครหรือลำพูนอยู่ภายใต้การปกครองของเชียงใหม่ในขณะนั้น ได้รับอิทธิพลความเชื่อทางศาสนาดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้แนวคิดจากพุกามไหลจากเชียงใหม่สู่ลำพูน กอปรกับในยุคพื้นเมืองเชียงใหม่สมัย “เก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง” การกวาดต้อนชาวยอง ลื้อ เชน ของพระเจ้ากาวิละ จากฝั่งรัฐฉานตะวันออก ซึ่งมีวัฒนธรรมร่วมมาและภาษาเขียนที่คล้ายคลึงกันกับล้านนา เข้ามาตั้งถิ่นฐานภายในจังหวัดลำพูน ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าในพื้นที่พหุวัฒนธรรมทางภาษาในจังหวัดลำพูนอดีต นอกจากจะมีการใช้อักษรธรรมล้านนาลงยันต์ น่าจะคงมีอักษรธรรมของลื้อและเงินลงยันต์ด้วย

เมื่อทบทวนการใช้ยันต์ในสมัยล้านนา พบว่าหลักฐานชี้ชัดมีการใช้ยันต์มาแต่เมื่อใด ไม่มีการปรากฏชัดแต่สันนิษฐานว่า คงมีการใช้มาตั้งแต่สมัยพระเมืองแก้ว(พ.ศ.2038-2068) เพราะมีครั้งหนึ่ง

ที่พระองค์ทรงประจวบ มีพระภิกษุชาวลำปางทำพิธี “ส่ง” (ส่งเคราะห์) หรือส่งเวรถวาย ได้ทำพิธีแก่พระเมืองแก้วจนทำให้พระเมืองแก้วพ้นจากอาการประชวรและในครั้งอาจมีการใช้ยันต์มาแล้ว นอกจากนั้น ในแถบหัวเมืองล้านนายังมีจารึกโบราณหลายแห่งที่มีลักษณะรูปแบบคล้ายยันต์บรรจุพระคาถาไว้ เช่น จารึกวัดเชียงมั่น จารึก ประตู่ท่าแพ จารึกเจ้าอารามคันธะ เป็นต้น และเป็นที่น่าสนใจก็คือจารึกทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

### ประเภทและลักษณะของยันต์ล้านนา

การลงยันต์มีหลายอย่าง เช่น การสักยันต์ลงบนผิวหนัง หรือสักยันต์เป็นรูปตัวสัตว์ต่างๆ หรือเป็นตารางไม่ว่าจะเป็นด้านเมตตา คงกระพันชาตรีหรือ (ข้ามคง) และด้านมหาอำนาจ เสริมดวงชาตา เสริมบารมี แคล้วคลาดปลอดภัย กันคุณไสย มนต์ดำ ต่างๆ ยันต์ที่พบในล้านนาแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

- 1) ประเภทที่ใช้ในด้านเสน่ห์เมตตามหานิยมค้าขาย เช่น ยันต์ธงพระฉิมพลีมหาเถร ยันต์ดอกไม้เมืองสวรรค์ และยันต์แก้วมณีโชติแห่งพระยาจักรีวดีดิราช เป็นต้น
- 2) ประเภทที่ใช้ในด้านคงกระพันชาตรีมหาอำนาจแคล้วคลาดปลอดภัย เช่น ยันต์กำปิงแก้ว ยันต์ผัด (หมุน) ยันต์ลิงลม เป็นต้น
- 3) ประเภทยันต์เทียมน เช่น ยันต์เทียมนลครเคราะห์ สืบชาติตา รับโชค ยันต์เทียมนแก้ว (คุณไสย)
3. ยันต์เทียมนทำเสน่ห์ 4.ยันต์เทียมน่าจ้าน เป็นต้น
- 4) ประเภทยันต์สำหรับสักลงบนเรือนร่างบนผิวหนัง ประกอบด้วย 1. ด้านเมตตามหานิยม โชคลาภ 2.ด้านคงกระพันชาตรี 4. ด้านมหาอำนาจ 5. กันคุณไสย
- 5) ประเภทยันต์สำหรับกันคุณไสยและภูตผีปีศาจ เช่น ยันต์กำสะทอน ยันต์บังตาผีพ่อเกิดแม่เกิด ยันต์บังตาผี ยันต์กันผีป่าผิง เป็นต้น

### องค์ประกอบของยันต์ล้านนา

1) ผู้ที่ทำยันต์ในล้านนา ในการทำยันต์ของคนล้านนานั้นผู้ที่มีจะทำยันต์ได้นั้นต้องเป็นพระสงฆ์หรือผู้ที่เคยบวชเรียนในวัดมาก่อนและได้ศึกษาเรียนรู้อักขระธรรมล้านนา และได้ลาสิกขาออกมาเป็นฆราวาสทางล้านนาเรียกบุคคลเหล่านั้นว่า พ่อน้อยพ่อหนาน

2) วัสดุที่ใช้ทำยันต์ ในการทำยันต์ของล้านนานั้นมีความจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์หลายๆ อย่าง ดังนี้ (1) แผ่นโลหะ 5 อย่างคือ แผ่นทองคำแท้ แผ่นเงินแท้ แผ่นทองเหลือง แผ่นทองแดง แผ่นตะกั่ว (2) เชือกถักยันต์ (3) ไม้กระดาน (4) เหล็กสำหรับม้วนตะกรุด (5) ปากกาหรือดินสอ (6) เหล็กจาง (7) หมึกสำหรับไว้สักยันต์ และ (8) ไม้บรรทัด

3) ฤกษ์ยามในการทำยันต์ของล้านนา ฤกษ์ยามในการลงเลขยันต์ทำตะกรุดของล้านนาดังตามที่ปรากฏในพิพิธสาโบราณนั้นคนล้านนาโบราณเมื่อจะลงเลขยันต์ทุกด้าน จุดเทียนบูชาเทียนต่างๆ หรือทำพิธีมงคล กินแขกแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ย้ายที่อยู่ ในล้านนานั้นนิยมจะหาฤกษ์ยามยามดี

จะต้องไม่ตรงกับวันเสวยประจำเดือนของล้านนา และเลือกยามฤกษ์งามยามดีเช่น ยามอุทฺธงราชายาม ไชยยะลาภัง ยามปาณะโกชะณัง เลือกวันที่เป็นมงคลเท่านั้นตามที่ปรากฏในพิบสาของล้านนา

## 2. ลักษณะการปรากฏของหลักพุทธธรรมในยันต์ล้านนา

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในยันต์ล้านนาจะเห็นว่าพบหลักพุทธธรรมที่แสดงออกมา 2 ลักษณะ คือ 1. ลักษณะรูปธรรมที่ปรากฏในยันต์ล้านนา 2. ลักษณะนามธรรมที่ปรากฏในยันต์ล้านนาทางอ้อม

1) ลักษณะรูปธรรม คือ สิ่งที่ปรากฏออกมาในรูปของอักขระต่างๆโดยการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีใจความสำคัญนำมาเขียนลงเป็นรูปยันต์ต่างๆ แต่จะสรุปย่อเอาเฉพาะส่วนที่เป็นใจความสำคัญ เช่น บทสรรเสริญพระรัตนตรัยหรือหลักธรรมต่างๆนำมาเขียนเป็นยันต์ เช่น ปาอะ กา มุ สุ ย่อมาจาก เบญจศีลทั้ง 5 ประการ คือ 1. ปาณาติบาต คือ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ และการเบียดเบียนสัตว์ 2. อทินนาทาน คือ ละเว้นจากการลักขโมย ปล้นจี้ ฉกชิง รั้งราว เป็นต้น 3. กามสุมิฉฉาจาร คือ ละเว้นจากการประพฤติดีด ล่วงละเมิดลูกเมียผู้อื่น 4. มุสาวาท คือ ละเว้นจากการพูดปด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ พูดส่อเสียด 5. สุราเมระยะ คือ ละเว้นจากการเสพสุรา เพราะเป็นสาเหตุให้ทำผิดศีลข้อ

2) ลักษณะนามธรรม คือ ลักษณะที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของคำสอนโดยไม่เขียนออกมาในลักษณะที่เป็นรูปของคาถาออกมาให้เห็นซึ่งจะเป็นการสั่งสอนและเผยแผ่โดยมียันต์ล้านนาเป็นสื่อกลางในการสอดแทรกธรรมะคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยครูบาอาจารย์แต่ละท่านที่ทำยันต์ หรือ สักยันต์ต่างๆ ก็จะมีข้อกำหนดและข้อปฏิบัติให้ผู้ที่มีความศรัทธามาขอให้ทำยันต์ หรือ สักยันต์บนร่างกาย ข้อปฏิบัติเหล่านั้นจะขึ้นอยู่กับอาจารย์แต่ละท่านกำหนด เช่น เมื่อนำยันต์ไปแล้วหรือได้สักยันต์นั้นบนร่างกายแล้ว จะต้องตั้งจิตตั้งใจให้เป็นสมาธิ และห้ามทำผิดศีลธรรม ต้องเป็นผู้ที่มีเมตตาต่อคนอื่น และสัจจะวาจา ดังนั้นจะเห็นได้ว่าโบราณจารย์ท่านมีความชาญฉลาดที่จะนำมโนบุคคลเหล่านั้นให้ถึงแก่นแท้แห่งธรรมโดยนำหลักธรรมเหล่านั้นลับแล้วแต่กลิ่นกรองออกมาจากพระไตรปิฎก

จากการที่ได้ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในยันต์ล้านนาพบว่ายันต์ล้านนานั้นส่วนมากแล้วจะมีหลักพุทธธรรมควบคู่และแอบแฝงอยู่ในการศึกษายันต์ล้านนาที่รวบรวมไว้ทั้งหมดสังเกตจากอักขระที่โบราณ ที่ครูบาอาจารย์ล้านนาได้เขียนลงในยันต์ว่ามีความว่าอย่างไร และจากการที่ได้ศึกษาพบว่าอักขระในยันต์ส่วนใหญ่แล้วจะมีอักษรย่อของพุทธธรรม โดยมีหลักพุทธธรรมที่สำคัญ เช่น

### ยันต์หัวใจศีล 5

ปา	อ	กา	มุ	สุ
อ	กา	มุ	สุ	ปา
กา	มุ	สุ	ปา	อ
มุ	สุ	ปา	อ	กา
สุ	ปา	อ	กา	มุ

=

ปา	อ	กา	มุ	สุ
อ	กา	มุ	สุ	ปา
กา	มุ	สุ	ปา	อ
มุ	สุ	ปา	อ	กา
สุ	ปา	อ	กา	มุ



=

ยันต์หัวใจศีล 5 เมื่อถอดรูปยันต์ออกมาเป็นตัวย่อ คือ “ปา อะ กา มุ สุ” (ปา อ กา มุ สุ) ซึ่งมีความความหมายดังนี้

ปา = ปาณาติบาตา หมายถึง เว้นจากการฆ่าสัตว์

อะ = อทินนาทานา หมายถึง เว้นจากการลักทรัพย์

กา = กาเมสุมิฉจจาจรา หมายถึง เว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม

มุ = มุสสาวาทา หมายถึง เว้นจากการพูดโกหก หลอกลวง

สุ = สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา หมายถึง เว้นจากการดื่มสุราและของมึนเมา

จากที่ได้ศึกษายันต์ล้านนาได้พบว่า มีหลักธรรมเรื่องเบญจศีลทั้ง 5 ประการ ปรากฏอยู่แสดงให้เห็นความชาญฉลาดของคนล้านนาของคนสมัยโบราณมีกลวิธีที่จะโน้มน้าวนำจิตใจของผู้คนให้เข้าหาพระพุทธศาสนาโดยการนำหลักของศีล 5 นำมาลงไว้ในยันต์หรือเป็นคาถาใช้สวดเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้ระลึกถึงข้อปฏิบัติเบื้องต้น คือศีล 5 จึงได้นำเอาหลักธรรมข้อนี้มาสอดแทรกในยันต์แล้วเขียนลงเป็นอักขระธรรมล้านนาโดยย่อ สรุปเป็นใจความสำคัญ ว่า “ปา อะ กา มุ สุ” การที่โบราณจารย์ล้านนาได้นำเอาหลักศีล 5 เข้ามาสอดแทรกไว้ในยันต์ล้านนาก็เพื่อเป็นการชักจูงให้ประชาชนนั้นได้ยึดถือและปฏิบัติตามหลักของศีล 5 เพราะเป็นคุณธรรมเบื้องต้นสำหรับประชาชนทั่วไป

#### พุทธธรรมสำหรับผู้ทำยันต์ล้านนา

1) **ไตรสิกขา** พบว่าหลักไตรสิกขานั้นปรากฏในยันต์เกือบทุกประเภทโดยปรากฏออกมาเป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนา โบราณจารย์ได้นำหลักไตรสิกขามาใช้เพื่อให้เป็นเครื่องเตือนสติและเป็นอุบายในการสั่งสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับการใช้ยันต์และตัวผู้สักเองคือผู้ทำยันต์หรืออาจารย์ผู้สักนั้นจะต้องมีหลักธรรมประจำใจ คือศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้ยันต์นั้นเกิดความศักดิ์สิทธิ์เพราะตัวของผู้ที่ทำนั้นมีศีลธรรมประจำใจในการทำยันต์ก่อนที่จะทำยันต์หรือทำการสัก ก็จะต้องทำจิตใจให้เป็นสมาธิและเกิดสงบภายในจิตใจไม่ลี้เลิงใส แล้วจึงเกิดเป็นปัญญาตามมา

2) **พรหมวิหาร 4** พบว่า หลักธรรมเรื่องพรหมวิหาร 4 นั้นได้ปรากฏในยันต์ล้านนาทางด้านเมตตามหานิยม คำชายโชคกลาง การที่จะใช้ยันต์ด้านเมตตามหานิยม นั้น จะต้องจิตใจให้แน่วแน่และประกอบกับจิตที่เป็นกุศลไม่คิดในด้านลบ มีจิตใจที่ผุดผ่องเมตตาต่อผู้อื่น ไม่คิดอาฆาตบงการร้ายมีความยินดีต่อผู้อื่น คิดระลึกถึงแต่คุณงามความดีและสิ่งที่ดีงาม ก็จะทำให้ยันต์ที่ได้รับไปนั้นบังเกิดผลทางด้านเมตตาต่อผู้อื่น

3) **ขรราวาสธรรม 4** พบว่า ยันต์ล้านนานั้นได้พบหลักธรรมของขรราวาสอยู่ คือ หลักขรราวาสธรรม เป็นหลักคำสอนของผู้ที่สักยันต์และผู้นำยันต์ไปใช้เพื่อให้ได้ผลที่ดี ข้อปฏิบัติของผู้ที่จะนำยันต์

ไปใช้นั้นเมื่อมาขอให้สักหรือทำยันต์ให้มัน จะต้องให้นำหลักขราวาธรรมไปปฏิบัติควบคู่กับยันต์ที่สักหรือตะกรุดยันต์ที่นำไปใช้เพื่อยันต์นั้นจะเกิดผลและมีอานุภาพดังความปรารถนาของตน

**4) สังคหวัตถุ 4** พบว่ายันต์ล้านนานั้นได้พบหลักธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักคำสอนที่ผู้ที่สักยันต์และผู้นำยันต์ไปใช้เพื่อให้ได้ผลที่ดี การที่จะใช้ยันต์ให้มีผลนั้นบุคคลผู้ที่บูชายันต์นั้นจะต้องมีหลักธรรมเรื่อง สังคหวัตถุ อยู่ในจิตใจเพื่อยันต์นั้นจึงจะได้มีผลอานุภาพสมปรารถนาที่ตนปรารถนา

### อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยได้ข้อสรุปที่สามารถนำมาอภิปรายผล คือ ความเป็นของยันต์ในล้านนานั้น น่าจะมีก่อนที่ล้านนาจะรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักแล้ว จนเมื่อล้านนانبถือพระพุทธศาสนา ในช่วงแรกนั้นเป็นพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน วัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมจึงสอดคล้องกับวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ทำให้เกิดรูปแบบและวัฒนธรรมทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรธนะ มูลขำ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “ร่องรอยและอิทธิพลของคติพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านในจังหวัดเชียงใหม่” พบว่า ร่องรอยและอิทธิพลของคติพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่ปรากฏในพิธีกรรมพื้นบ้านในจังหวัดเชียงใหม่ได้ 3 ประการ กล่าวคือ อิทธิพลที่มีต่อพิธีกรรมทางด้านแนวคิดและคติความเชื่อต่างๆ ที่ปรากฏ อิทธิพลที่มีต่อพิธีกรรมทางด้านอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ของพิธีกรรม และอิทธิพลที่มีต่อพิธีกรรมทางด้านวิถีปฏิบัติ และพิธีการต่างๆ เช่น การเซ่นพินในพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่สะ ย่าสะ บทสวดมนต์ คาถา หรือมนตร์ต่างๆ ที่ใช้ในพิธีกรรมโดยพระสงฆ์ เพื่อก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนความเป็นมงคลต่างๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิชญ์พล สุวรรณรูป (รูปทอง) (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา “หลักพุทธธรรมและคุณค่าที่ปรากฏในยันต์เทียนล้านนา : กรณีศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” พบว่า ยันต์เทียนล้านนาแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่หวังผลทางดี หรือฝ่ายขาว ได้แก่ ยันต์เทียนลดเคราะห์ยันต์เทียนสืบชาติตา และยันต์เทียนรับโชค เป็นต้น ซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในปัจจุบัน และประเภทที่หวังผลทางร้าย หรือ ฝ่ายดำ ได้แก่ ยันต์เทียนผ่าจัน เป็นยันต์เทียนสำหรับใช้ทำให้เลิกรักกัน ยันต์เทียนแข่ง เป็นยันต์เทียนสำหรับใช้แข่งคนที่ไม่ชอบพอกัน ยันต์เทียนเสน่ห์ เป็นยันต์เทียนสำหรับใช้เรียกผัวเมียที่แยกกันกลับมารักกัน เป็นต้น ซึ่งเป็นยันต์เทียนที่ไม่เป็นที่นิยมมากเพราะจะนำภัยมาสู่ตัวเอง ซึ่งยันต์เทียนล้านนา มีจุดประสงค์ในหลัก 3 ประการ คือ บูชาเทียนหลักเคราะห์, บูชาเทียนรับโชค, บูชาเทียนอยู่อุ้มจำเริญ หรือ เสริมดวงชะตา บางทีเรียกว่าเทียนสืบชะตาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในยันต์เทียนล้านนา พบว่ายันต์เทียนล้านนามีหลักพุทธธรรม ปรากฏอยู่จำแนกได้ ดังต่อไปนี้ คือ ก.พุทธธรรมในยันต์เทียน ได้แก่ ไตรสรณคัมภีร์ ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 ทิฐฐัมมิกัตถะ โพชฌงค์ 7 พุทธคุณ 9 บารมี 10 และความไม่ประมาท ซึ่งลักษณะของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏ

## องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ยันต์ นอกจากจะเป็นเครื่องส่งเสริมกำลังใจแล้ว ยังมีผลกระทบในด้านอื่นๆ อีก เช่น เป็นเครื่องบูชาอามิสบูชา คือ การบูชาโดยวัตถุ เพราะเนื้อหาที่แทรกอยู่ข้างในยันต์นั้นเป็นเนื้อหาที่สอดแทรกเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเอาไว้ เป็นกุศโลบายในการเผยแผ่ธรรม เพราะยันต์ล้านนาได้สอดแทรกหลักธรรมต่างๆ ลงไปไว้ในยันต์ เป็นเครื่องช่วยอนุเคราะห์ชาวบ้าน ในการสงเคราะห์บำบัดทุกข์ทางพระพุทธศาสนา ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ปัจจุบันส่วนใหญ่ เพื่อให้เกิดความปลอดภัย และได้รับความเมตตาจากผู้อื่น คุณค่าของยันต์ล้านนาที่มีต่อประวัติศาสตร์และสังคม ทำให้ทราบถึงร่องรอยทางประวัติและหลักฐานการใช้ยันต์ เป็นอนุสสติ สิ่งประคับประคองจิตใจ ยันต์ล้านนาจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิตของสังคมล้านนา คือรู้ว่าเมื่อสังคมล้านนาอยู่อย่างไม่เป็นสุขก็จะพากันไปขอให้พระสงฆ์หรือผู้ที่ทำยันต์ล้านนามาบูชาติดตัวเพื่อคลายความทุกข์เหล่านั้น ยันต์ล้านนาจึงมีบทบาทในสังคมที่มีความทุกข์ร้อนทางใจ

## สรุป

พัฒนาจากการใช้ยันต์ในล้านนาได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาตามยุค คือ 1.อิทธิพลพุทธศาสนานิกายเดิมหรือภุมมิกาย (ทวารวดี) 2. อิทธิพลพุทธศาสนาจากพุกาม 3. อิทธิพลจากลัทธิวาทศาสตร์ (สิงหลนิกาย) อิทธิพลดังกล่าวได้ก่อร่างสร้างให้จารีตพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในล้านนามีความแตกต่างและโดดเด่นจากถิ่นฐานอื่น ซึ่งปรากฏชัดคือการสร้างพระพุทธรูปที่มีความละเอียด และการนำคาถาพุทธคุณมาจารและเขียนลงยันต์เป็นหัวใจพระเจ้า รวมถึงการเขียนคาถาพระพุทธรูปลงในตำแหน่งต่างๆ ของวัตถุการก่อร่างสร้างพระพุทธรูป และอักขระที่นิยมใช้จารเขียนลงยันต์คือตัวอักษรฝักขาม และอักษรธรรมล้านนาหรือตัวเมือง หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในยันต์ล้านนา พบว่ายันต์ล้านนาส่วนมากจะมีหลักพุทธธรรมควบคู่และแทรกอยู่ และการศึกษายันต์ล้านนาที่รวบรวมไว้ทั้งหมดสังเกตจากอักษรธรรมโบราณ ที่ครูบาอาจารย์ล้านนารุ่นเก่า เขียน จาร ลงในยันต์มีความหมายนัยยะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และจากการที่ได้ศึกษายันต์ พบว่าอักขระในยันต์ส่วนใหญ่ จะมีอักษรย่อของพุทธธรรม ดังเช่น อักษรย่อหลักศีล 5 คือ “ปา อะ กา มุ สุ” อักษรย่อบทสรรเสริญพระรัตนตรัย คือ “อิ สวา สุ” อักษรย่อหลักพุทธคุณ 9 คือ “อะ สัง วิ สุ โล ปุ สะ พุ ภะ” เป็นต้น

## ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ยันต์เป็นเรื่องของความเชื่อที่ผสมผสานกับแนวคิดเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของสังคมทุกสังคม ยันต์เป็นเครื่องเสริมกำลังใจเท่านั้น จึงควรมีคำแนะนำสำหรับผู้มีความเชื่อความศรัทธาในอำนาจวิเศษของยันต์ เพื่อไม่ให้เป็นการใช้ยันต์ในทางที่ผิด อนึ่ง หน่วยงานทางด้านพระพุทธศาสนา ควรให้ความชัดเจนและชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจ

## 2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบยันต์ของล้านนากับยันต์ของประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อใกล้เคียงกับล้านนา เช่น ประเทศกัมพูชา เพื่อให้เห็นถึงความเหมือน ความแตกต่าง วัตถุประสงค์การใช้ยันต์ เป็นต้น

### บรรณานุกรม

- เอมอร ชิตโตโสภณ. (2533). **ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมล้านนากับวรรณกรรมประจำชาติ**. เชียงใหม่: ธนบรรณการพิมพ์.
- มณี พะยอมยงค์. (2543). **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์.
- ณัฐธัญ มณีรัตน์. (2553). **เลขยันต์ แผนผังอันศักดิ์สิทธิ์**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพิพิธภัณฑการ เรียนรู้แห่งชาติ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ปวงคำ ต้อยเขียว. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่มที่ 11**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- อินสม ไชยชมภู. (2552). **ยันต์และคาถาของตีเมืองเหนือ**. ลำพูน: ร้านภิญโญ.
- สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2560). **วัฒนธรรมร่วมอุษาคเนย์ในอาเซียน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- พระพิชญพล สุวณฺฐโรโป (รูปทอง). (2554). “การศึกษาหลักพุทธธรรมและคุณค่าที่ปรากฏยันต์เขียน ล้านนา: กรณีศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2551). **พุกาม: การก่อรูปของสถาปัตยกรรมจากก้อนอิฐแห่งความศรัทธา**. กรุงเทพมหานคร: อุษาคเนย์.

สามเณรธำมรงค์ (2559). “วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาอภิชัยขาวปี”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย:  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2560). รัฐฉาน(เมืองไต) พลวัตชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และสังคม  
การเมืองร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การ  
มหาชน).

วาทัญญู พัทธอง. (2555). “จารึกพระมหาราชครูเชียงใหม่”. รวบรวมโดย อรพินท์ คำสอน  
และธิษณา วีรเกียรติสุนทร. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์.

วรรณะ มูลคำ. (2545). “ร่องรอยและอิทธิพลของคติพุทธศาสนาหายานที่มีต่อความเชื่อและ  
พิธีกรรมพื้นบ้านในจังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา  
โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.